Current Global Reviewer

Peer Reviewed Multidisciplinary International Research Journal
PEER REVIEWED & INDEXED JOURNAL

ISSN 2319-8648 | Impact Factor - 7.139 | Indexed (SJIF)

12 April 2021 Special Issue-40 Vol. II

Thoughts of Dr. B.R. Ambedkar

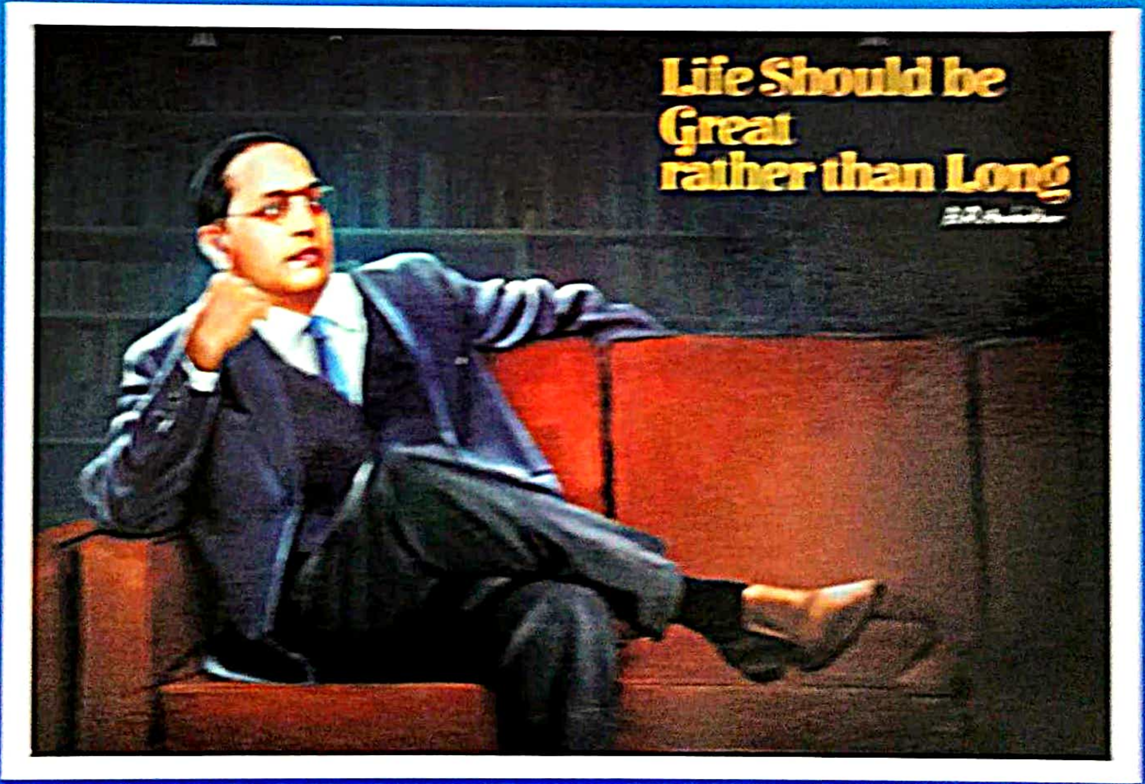

Chief Editor
Mr. Arun B. Godam

Guest Editor
Principal Dr. Kishan Pawar

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Special Issue 40, Vol. 2 | Peer Reviewed | ISSN : 2319 - 8648
April 2021 | SJIF | Impact Factor : 7.139

Index

1. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे बौध्द धम्मा संबंधी विचार. — 11
प्रा.डॉ.काळे.बी.एम

2. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे हिंदू कोड बिल — 13
प्रा.डॉ. भगवान डोंगरे

3. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जल व विद्युत क्षेत्रातील योगदान — 16
सहा. प्रा. डी.एन. रिठे

4. "विश्वविख्यात अर्थशास्त्रज्ञ डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे आर्थिक विचार" — 18
डॉ. देवराव सुखदेवराव मनवर

5. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार — 26
प्रा. डॉ.अंभुरे एस. डी.

6. डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री विषयक विचार — 28
डॉक्टर संजीवनी चंद्रशेखर बाराहाते

7. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचा भारतीय संविधानातील सामाजिक न्याय — 30
प्रा.डॉ.विया खंडारे-गोवंदे

8. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार — 32
प्रा. डॉ. अंबादास नरहरी बिराजदार

9. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शैक्षणिक विचार — ३५
प्रा.डॉ.कार्तिक पोळ

10. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार — 37
प्रा. प्रमोद केशवराव मुळे

11. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि शिक्षण — 40
प्रा. डॉ. केशव अंबादास लहाने,

12. बाबासाहेबांचे वाचन- एक वेध — 43
प्रा.डॉ.गिते लक्ष्मण बलभीम

13. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची पत्रकारिता : एक चिंतन — 45
प्रा.डॉ.प्रभंजन चव्हाण

14. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्रिविषयक विचार — 49
मोरे राधा देविदासराव

15. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री विषयक विचार — 51
रत्नमाला सिताराम वेलदौडे

16. डॉ. आंबेडकर यांची प्राध्यापकाबाबतची विचार दृष्टी — 53
प्रा.डॉ.रुद्देवाड बी.पी.

17. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षणविषयक विचार — 55
सारिका मारोती दळवी

18. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जाती निर्मूलन विषयक विचार -एक दृष्टीक्षेप — 57
प्रा. पोकळे एस.एम.

PRINCIPAL
Late Ramesh ...kar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani

CURRENT GLOBAL REVIEWER
Special Issue 40, Vol. 2
April 2021
Peer Reviewed
SJIF
ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार

प्रा. डॉ.अंभुरे एस. डी.
इतिहास विभाग, कै. रमेश वरपुडकर महाविद्यालय, सोनपेठ. ता. सोनपेठ जि. परभणी.

प्रस्तावना:

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणुन सर्वज्ञात आहेत. त्याच प्रमाणे ते एक पकांड पंडि नामवंत शिक्षण तज्ञ, सत्यवादी पत्रकार, महान समाज सुधारक आणि दिन दलीतांचे कैवारी म्हणुन सपुंर्ण जगात त्याची ओळख आहे. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर जसे समाज सुधारक, राजकीय सुधारक, धार्मिक सुधारक म्हणुन ओळखले जातात. भारतात अनेक विचारवंतानी आपले आर्थिक विचार मांडले त्याच प्रथम धाबतोष दत्ता, अजित दासगुप्ता यांची प्रथम नाव घेतले जाते. त्या न गांधीवादी लोकांनी गांधीजीचे आर्थिक विचार स्पष्ट करण्याचे केले आहे. पुढे समाजवादी राममनोहर लोहिया, एम.एन. रॉ जयप्रकाश नारायण इ. आर्थिक विचाराकडे अर्थतज्ञांनी लक्ष दिले. परंतु 1991 डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या आर्थिक विचारा दुर्लक्ष झाले. उलट आर.ए.सोलीगम्मन, एडविन केनन, हिल्टन इ. अर्थतज्ञ व ब्रिटिश व्होईस रॉय यांनी डॉ. बा.आ.ना अर्थतज्ञ मानले आहे.

डॉ.बाबसाहेब आंबेडकरानी सर्वकस शिक्षण घेतले असले तरी त्यानी एम.ए. पदवीकरीता अर्थशास्त्र हा मुख्यविषय घेत होता. एम.ए. च्या पदवीसाठी "ॲडमिनेस्टेशन ॲड फासनान्स ओफ दि ईस्ट इंडिया कंपनी" हे विषय घेऊन 1915 ला एम.ए. ही पदवी घेतली. एम.ए.ची पदवी घेतल्यानंतर डॉ.बा.आ.यांनी कोलंबिचा वियापीठामध्ये "नॅशनल डिव्हिडंड ऑफ इंडिया : हिस्टॉरिकल ॲ नॉलिटिकल स्टडी" विषय घेऊन अर्थशास्त्र पीएच.डी.साठी विषय घेतला आणि 1913 ते 16 काळात दोन पदव्या घेतल्या. पुढे लंडन स्कुल ऑफ इकोनॉमिक्स ॲड पोलिटिकल सायन्स ला प्रवेश घेतला. त्यांना एम.एस्सी, डि.एस.सी. आणि बा ट सों. च्या पदच्या घ्यायाच्या होत्या. एम.एस्सी साठी अर्थशास्त्र चा विषय घेतला अशा प्रकारे डॉ.बा.आ.मुख्य विषय अर्थशास्त्र होता. या विषयावर त्यांनी विपुल लेखन केले. आदर्श चलन पध्दती, कृषी, उदयोग, खाजगी सावकार, जातीले अकारण, आर्थिक पायाभरणी इ. विषयावर त्यानी विचार मांडले भारताची केंन्दीत बॅंक च्या स्थापनेत डॉ. बाबासाहेबचे मोठे योगदान आहे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकराच्या अर्थशास्त्र आवडता विषय होता. म्हणुन या विषयावर त्यानी तीन पुस्तके लिहिले आहेत.

1). डमिनिस्टेशन ॲड फायनान्स ओफ दि इस्ट इंडिया कंपनी.
2). दि इव्होल्युशन ऑफ प्रोव्हिन्शियल फायनान्स इन ब्रिटिश इंडिया.
3). दि प्रॉब्लेम ऑफ द रूपी इट्स ओरिजन ॲन्ड इट्स सोलुशन.

हे पुस्तक लिहिले असुन पहिल्या पुस्तकात इस्ट इडिया कंपनीचा 1972 ते 1858 वित्तव्यवहार केले. तर दुसऱ्या पुस्तकात ब्रिटिशांच्या आमदानीत भारतात केंद्र व राज्य सबंध भारत 1833 ते 1921 चा कालखंड आहे. तर तिसरे पुस्तक चलन विषयक आहे. इ.स.1800 ते 1893 पर्यंत कालखंड दिला आहे. भारतात आल्यानंतर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी मूकनायक, बहिष्कृत भारत, जनता, प्रबुद्ध भारत या वर्तमान आपले यात आर्थिक विचार मांडले आहेत. त्यावरून असे दिसून येते की डॉ.बा.आ. करांच्या मूळ अर्थशास्त्रविषय होता. त्यांनी अर्थशास्त्र विषयक अनेक विषय मांडले आहेत. डॉ. आंबेडकर हे भारतातील श्रेष्ठ अर्थतज्ञ होते अर्थशास्त्र मध्ये नोबेल पारितोषिक प्राप्त अर्थशास्त्रज्ञ डॉ. अमल सेन बाबासाहेब आंबेडकरांना अर्थशास्त्रातील गुरु मानतात.

- जाती व्यवस्था वेठबिगारी धर्म विभाजन आणि आर्थिक विचार:

प्राचीन काळापासून ते आधुनिक काळापर्यंत भारत सामाजिक जीवनात अतिशय कळंक पद्धत म्हणजेच जाती व्यवस्था हे जाती व्यवस्थेमुळे आर्थिक जीवनात किंवा आर्थिक विकासाला कलंक लावणारी बाब म्हणजे वेढबिगार पद्धत सुरू झाल्या. वेठबिग म्हणजे ज्या व्यक्तीला कर देण्याची ऐपत नाही त्या व्यक्तीना म्हणून जाहीर करत. वेढबिगार हे सरंजामशी राज्याचे प्रतीक होते महाराष्ट्रात वेठबिगारी पद्धत होती. त्यांना फार थोडी रक्कम देऊन दिवस काम करून घेतले जात. अशाप्रकारे अर्थिक शोषण होत असत. तेव्हा डॉ.बा.आ. जाती आणि अस्पृश्यते सारख्या आजाराचे अर्थिक मध्ये उलगडुन दाखवले. श्रमविभागणी तत्कालीन महात्मा गांधीनी जाती व्यवस्थेला अस्तित्व स्वीकारले होते. परंतु डॉ. बा.आ. "जातीचा उच्छेद" या आपल्या पुस्तकात दा कडाडून टीका केली. कारण जाती व्यवस्थेमुळे श्रमाची आणि भांडवलाची गतीशीलता कमी झाली त्यांचा देशाच्या अर्थव्यवस्थेवर आणि विकासावर परिणाम होतो. असे त्यांनी प्रतिपादन केले. डॉ.बा. श्रम हा उत्पादनाचा एक महत्त्वाचा घटक आहे. श्रमाची दे करणाऱ्या व्यक्तीस श्रामिक किंवा कामगार म्हणतात. डॉ.बा.आ च्या मते भूमी, भांडवल हे घटक निर्जिव आहेत. व श्रम हा सजीव आहे. मानवी श्रमा शिवाय कोणतेच उत्पादन होत नाही. कारण मानव स्वतःची विक्री करत नाही तर तो श्रमाची विक्री करतो. परंतु श्रमिक वर्ग काम असे पर्यंत शहरात राहतो. काम संपले की गावी येतो. म्हणून त्यांची संघटना होत नाही म्हणून भांडवलदार शोषण करतात. म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मते श्रमिकांची संघटना करावी. म्हणूनच डॉ.बा.आ हे 1942 ते 1946 असताना अनेक कामगार सुधारणा केल्या आहेत. स्वातंत्र्य मजूर पक्ष स्थापना करून संपाला हक्क मागून घेतला. कामगारांना वेतन, निश्चित केले चहा कामगाराच्या सुधारणा घडवून आणल्या. एवढेच नाही तर जिन्हेव्हा येथे अंतरराष्ट्रीय कामगार परीपदे सात रजा मंजूर करून घेतल्या. डॉ.बा.आ. कामगारा बरोबरच शेतमजूर संबंधी आपले स्वतंत्र विषय मांडले आहेत. शेतमजूर हा असंघटीत, अज्ञानी, अडाणी, दरिद्रेतला होता. शेतमजूर हा बहुतेक महार, मांग, चांभार इत्यादी जातीचे होते. तेव्हा सर्व शेतमजुरांनी संघटित होण्याचे आवाहन केले.

Sp[illegible] 40, Vol. 2 [illegible]2021	Peer Reviewed SJIF	ISSN : 2319 - 8648 Impact Factor : 7.139

याच [illegible] बाबासाहेब आंबेडकर भूमीहीन मजूर, लहान जमिनी, खोती पद्धती, महार वतन, समुदायिक शेती, जमीन महसूल आणि [illegible] उत्पादन इ बाबतीत आपले परखड मत मांडले

- उद्योग वि[illegible] विचार:

डॉ. बा. आ.मते युरोप मध्ये ज्या देशाचा आर्थिक विकास झाला आहे. त्यांचे मूळ कारण येथील औद्योगिकरण आहे. म्हणूनच भारताचा आर्थिक विकास साधायचा असेल तर औद्योगिकरण आवश्यक आहे. डॉ.बा.आ. मते 1) औद्योगीकरणातून आर्थिक विषमता व आर्थिक संपत्तीची मक्तेदारी किंवा विकेंद्रीकरण होते कामा नये. 2) प्रादेशिक औद्योगिक असतमा होता कामा नये, यासाठी शासनाने पुढाकार घ्यावा. 3) उद्योग धंद्यातले राजकीय करण झाल्या नंतर त्यावर शासनाची मालकी हक्क प्राप्त होईल. शासन आणि प्रशासनातील, संस्था कार्यशील होतील परिणामी उत्पादनात वाढ होईल कामगारांना योग्य वेतन मिळेल राष्ट्राचे सामाजिक, आर्थिक, सुरक्षितता मिळेल. उदा. नैसर्गिक आपत्ती, अपघात, आजार, पेन्शन, वृध्दापकाळ अशा वेळी आर्थिक मदत मिळेल. म्हणूनच डॉ.बा.आ यांनी स्टेटस ऑफ मायनॉरिटीज नावाने ब्रिटिश सरकारला 1947 मध्ये सादर केलेल्या टिपणी मध्ये भारतातल्या आर्थिक विकासासाठी योग्य धोरण कोणती, हे सांगितले होते. अच्युत उत्पादन क्षमतेचा विचार करून लोकांच्या आर्थिक जीवनाचे नियोजन करणे खाजगी उत्पादकांना कोणतीही आडकाठी न करता सांगितले. समान वाटप होईल अशा रीतीने आर्थिक नियोजन करणे शासनाचे कर्तव्य किंवा दाईत्व आहे असे म्हटले. अशा प्रकारे डॉ. बा.आ. यांनी खाजगी मालमत्तेला विरोध केला. कारण त्यांनी स्वतःच्या मालकीची मालमत्ता जवळ बाळगण्या हक्काला मूलभूत अधिकार मांडले नाहीत. त्यांच्या मते मालमत्ता अधिकारामुळे व्यक्ती स्वतः व निपक्षपाती विचार करू शकत नाही. खासगी मालमतेचे मुळे शोषण वाढते त्यामुळे खाजगी मालमत्तेला डॉ. बा.आ.यांनी विरोध केला तसेच डॉ.बा.आ. मते भारतातील दारिद्र्य आहे त्यांच्या मुळाशी येथील आंतरराष्ट्रीय व्यापार धोरण होत. परदेशी आयात किंवा निर्यात असो त्याची किंमत कमी असते. परदेशी माला पुढे देशी माल टिकत नाही. त्या मुळे आंतरराष्ट्रीय व्यापार धोरण ठरविणे आवश्यक आहे.

समारोपन:

प्रस्तुत लेखात डॉ.बा.आ.करा चे आर्थिक धोरण व विचार मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे. डॉ.बा.आ करांचे मुळात शिक्षण हे अर्थशास्त्रातून झाल्यामुळे विशेष अमेरिकेत, इंग्लंड, सारख्या देशात झाला मुळे त्यांना समानतेने शिक्षण घेता आले आणि तसे लिखाण करता आले. म्हणून डॉ.बा.आ. यांनी आर्थिक विषय मते भारतीय रुपयाला प्रश्न आहे, किंवा आर्थिक शोषणाला विषय असो, या जगातील श्रमिकांचे, शेतमजुरांचे शोषण कशा प्रकारे होते. तसेच उद्योगधंद्याच्या बाबतीत असो किंवा शेती विषय किंवा आंतरराष्ट्रीय व्यापार विषय असो खाजगी मालमतेसंबंधी असो किंवा अर्थशास्त्र असो या संबंधी आपले परखड मत मांडले आहेत. डॉ.बा.आ. हे आहे आर्थिक विचारावर आज फार मोठ्या प्रमाणात उपयोगी पडतात.

संदर्भ:

1. महाराष्ट्रातील- आंबेडकर चळवळीचा इतिहास- डॉ. अनिल कठारे
2. महाराष्ट्रातील आंबेडकर चळवळीचा इतिहास- डॉ. अनिल शिनगारे
3. डॉ.बा.आ.शेतीविषयक विचार- सुखदेव थोरा
4. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे अर्थशास्त्र विषयक विचार विकिपीडिया चा लेख.

PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani